

nøglehullet

NR. 2 1993

TIL LOKAL-
HISTORIEN

NYT FRA LOKALHISTORISK ARKIV & FORENING I ALLERØD KOMMUNE

Hestekræfterne præsenteres i gården Sandholms gårdsplads i 1936. Sandholm drev jorderne vest for Sjælsø i Blovstrød Sogn indtil 1948, hvor forsvarsministeriet overtog hele ejendommen. Fra 1911 havde forsvaret haft Sandholmlejren på et tidligere erhvervet stykke mark. Sammen med Høveltegård var gården egnens største landbrug, og på LAFAKs sommerudflugt vil man kunne se de sammenlagte og nu tilgroede jorder i de ellers utilgængelige områder.

PROGRAMMET

SØNDAG den 6. JUNI kl. 13.30 - ca. 16.00 :

NATURVANDRING I DE MILITÆRE ØVELSESOMRÅDER

I år har vi henlagt LAFAK's sommerudflugt til noget af det mest markante ved vort eget lokalområde: KASERNERNES ØVELSESOMRÅDER MELLE M SJÆLSØ OG HØVELTE.

Turen vil tage omkring 2 timer og ledes af biologen, cand.scient. ULLA PINBORG, Blovstrød.

Som botaniker har ULLA PINBORG længe arbejdet med at påpege ellers oversete naturværdier både i landsdækkende styrelser og som aktiv borger i Allerød kommune.

Vi mødes på HØVELTE GAMLE MOTORGÅRD på Ellebækvej kl. 13.30 (se kort).

Stedet nås enten fra Sandholmlejren ved Alléhusen eller fra Høvelte Kaserne, hvorfra en vej er ført under Kongevejen.

Det anbefales at tage solidt fodtøj, evt. gummistøvler på.

NB! Det er ikke tilladt at færdes på egen hånd på eksercerpladserne - så dette er en enestående chance.

MILITÆRET SOM NATURBEVARER

De militære øvelsesområder ved Høvelte-Sandholm-Sjælsmark udgør i dag et ret enestående naturområde af betydelig størrelse, alt beliggende i Bloustrød sogn.

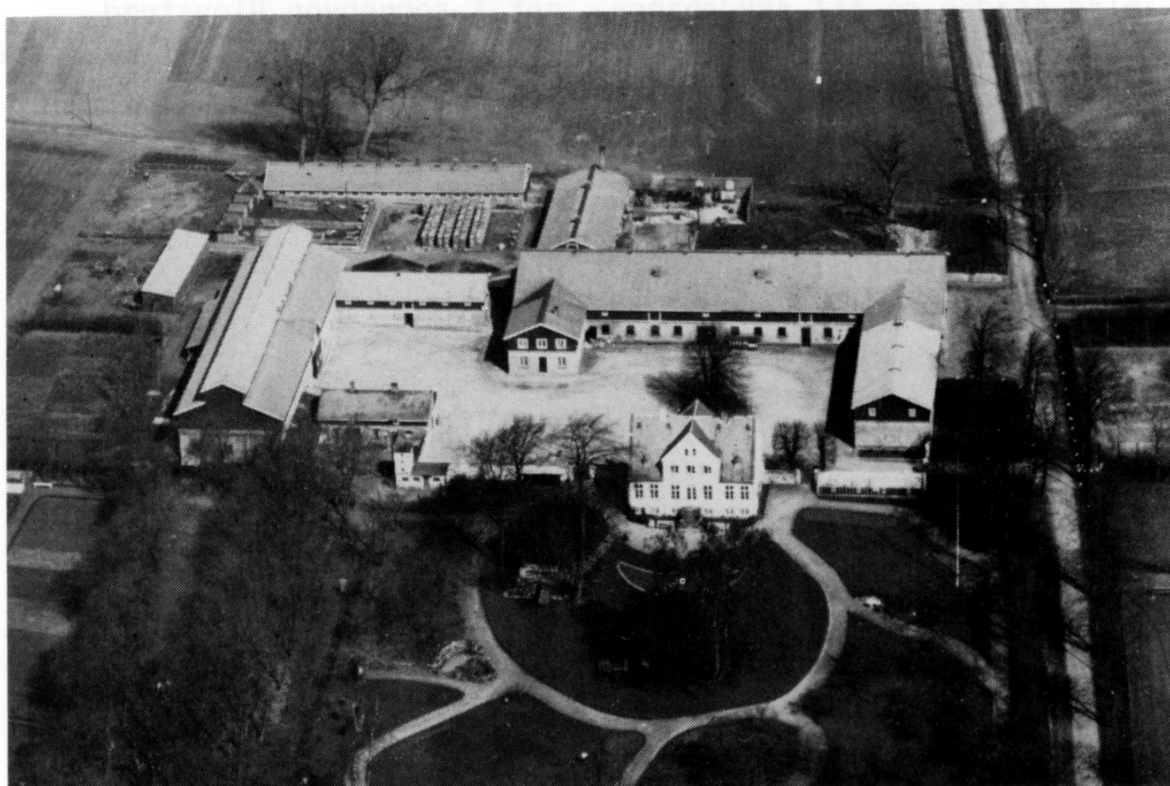
Betydningen - udover at holde hovedstadens byvækst på afstand - forstærkes af beliggenheden mellem statsskove, moseområder og søer. Området hænger sammen med Farum kasernes øvelsesområde ved Vassingerød Old - og dermed videre til Mølleådal og Farum Naturpark.

Mod nord fortsætter de grønne områder i hele det nordsjællandske skovland.

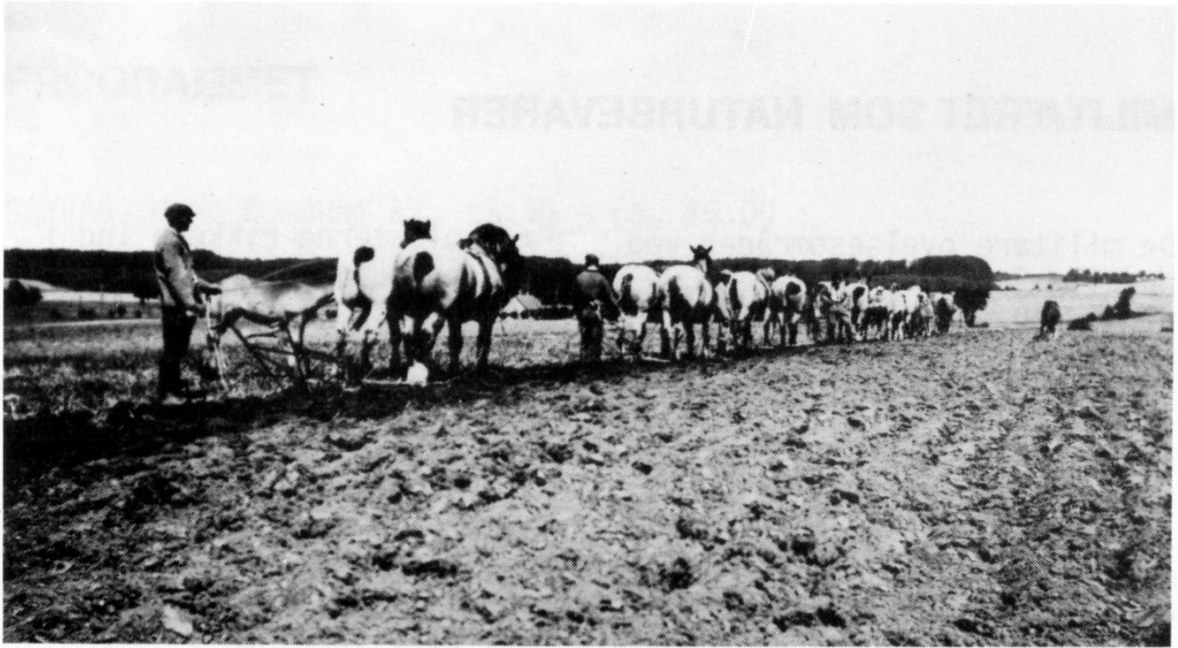
Før soldaterne rykkede ind i området, drev storgårdene Sandholm og Høveltegård arealerne som landbrug. Landsbyen Ludserød (der ikke måtte hedde sådan som kaserneby) blev inddraget og nogle landbrug nedlagt.

Landsbyerne Kettinge og Sjælsmark blev siden eksproprieret i begyndelsen af 1950'erne i forbindelse med anlæggelse af Sjælsmark kaserne.

Hvad enten man kan lide Forsvaret eller ej, så står det fast, at disse meget store arealer til nu er bevaret som natur uden byvækst eller erhvervsbyggeri. Vi har et overdrevs-

Sandholm set fra luften, fra syd.

Pløjning på Sandholms marker - med omkring 14 belgierheste.

Landskab med græs, der er ved at springe i krat. Der findes moser, tørveskær og højskov, og endnu dyrkes de omliggende marker. Sjælsø støder op til skydebanerne, hvilket bl.a. gør, at denne

værdifulde sø ligger noget isoleret og beskyttet mod f.eks. badning og fritidssejlsads. Sandholm og Høveltegård var to stor-gårde, der aldrig har ligget i sognebyen Blovstrød. Sandholm har vi omtalt i "Nøgle-

Høvelte avlsgård, nu kaldet den gamle motorgård efter en senere, militær anvendelse.

hullet" nr. 1/1986, og Høvelte er omtalt i nr. 2/1992, men lad os kort genopfriske:

Sandholm er første gang omtalt i 1346 og har i 16-1700-tallet været ejet af officerer, præster og embedsmænd, bl.a. hofarkitekten Lauritz de Thura, der byggede en ny hovedbygning, vistnok i stil med de Thura's Gammel-Holtegård.

Gården brændte i 1834 og blev genopført på den nuværende plads. Oprindeligt lå den nord for landevejen (Sandholmgårdsvej).

Sandholmløjren blev bygget på opkøbt jord i 1912, og først i 1948 købte Forsvaret selve gården med resten af jorden.

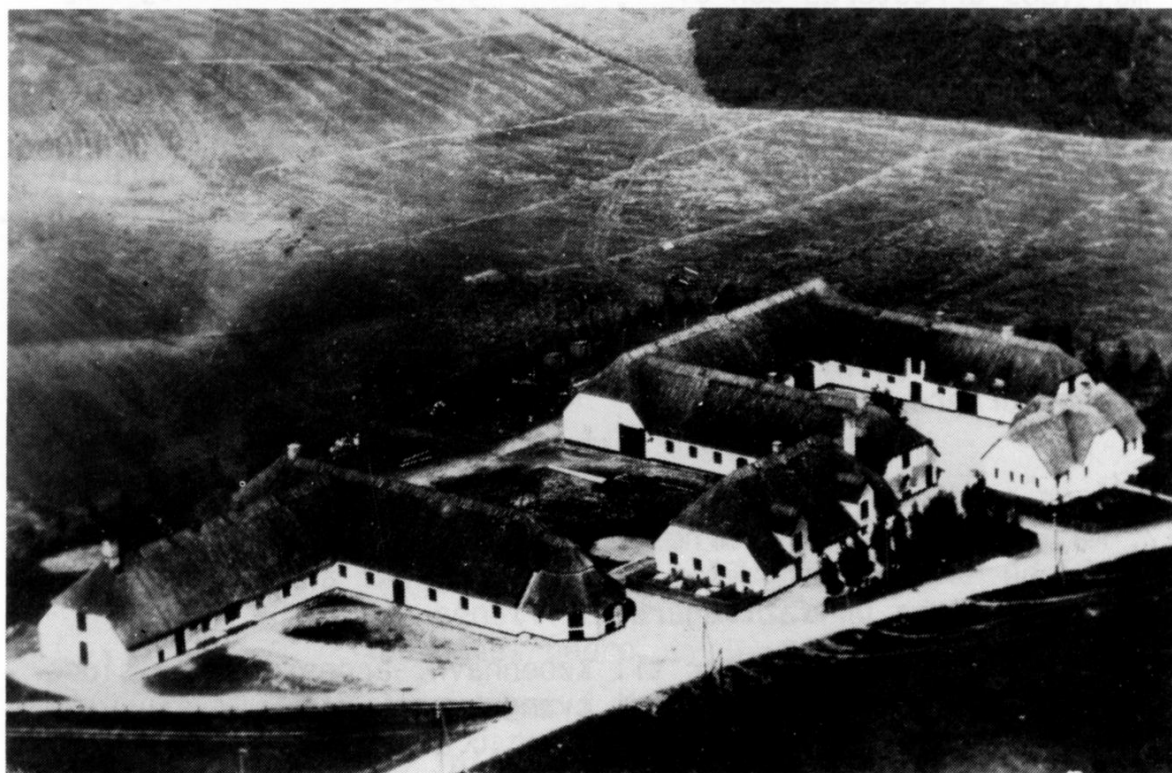
Høveltegårds forhistorie er ik-

ke videre kendt, men det var naturligt nok også en landbrugs-ejendom. Hovedbygningen ligger alene på bakken; den nuværende bygning er fra 1919 - som der står at læse på jernlågen ud til Kongevejen.

Avlsbygningerne, nu kaldet Høvelte gl. Motorgård ligger stadig på Ellebækvej nedenfor. Forsvaret købte i 1910 ca. 320 tdr. land på den anden side af Kongevejen. Her anlagde man først den teltlejr, der gav kaserne fra 1912 navnet Høvelteljren.

Under krigen havde Schalburgkorpset gården, og først i 1946 købte Forsvaret hele gården og al jorden.

Ole Høegh Post

Høveltegårds gamle avlsgård ; et usædvanlig flot stråttækt anlæg fra 1920.

FRIHED FOR ENHVER PRIS?

I marts 1895 korresponderer Blovstrød sogneråd med Flakkebjerg og Landerupgaard opdragelsesanstalter om anbringelse af en dreng på grund af dennes slette opførelse. I vor søgen efter sagens baggrund ser vi, at drengen har været anbragt på landet for fattigvæsenets regning. En 4 år ældre broder ligger der ingen oplysninger om, og faderen er ukendt, men moderen, Ane, viser sig at være et usædvanligt menneske, der igenem mange år har holdt myndighederne travlt beskæftiget. I maj 1889 arresteres den 31-årige Ane som "offentlig fruentimmer uden lovligt erhverv" af Københavns politi, og fattigvæsenet i hovedstaden sender hende hjem til fødekommunen Blovstrød, der anbringer hende på fattiggården (Brønsholmdal). Her har det ikke passet hende at være, for allerede dagen efter lykkes det hende at stikke af og returnere til storbyens

Chr. Kroghs maleri fra 1884 :Løse fugle hos politiet

tillokkelser. Det går dog ikke helt som ventet, for hun arresteres kort tid efter og får lov til at tilbringe 3 måneder i tvangshuset. Dette er indledningen til et stadigt tilbagevendende mønster i de kommende år: Ane arresteres, tvangsindsættes og flygter. Vi har prøvet at opstille en kalender for Anes tilværelse i de 17 år fra 1889 til 1906, hvor hendes frihedstrang kæmper mod samfundets moralske krav.

- 17. maj 1889 : Ane arresteres af Københavns politi og hjemsendes til Blovstrød, der anbringer hende på fattiggården.
- 18. maj 1889 : Flygter til København, arresteres og sidder 3 måneder i tvangshuset.
- 4. december 1889 : Uden penge og lovligt erhverv arresteres Ane igen i København og indsættes på Ladegården,

hvorfra hun hurtigst muligt hjemsendes til Blovstrød.

Københavns magistrat skriver formanende til Blovstrød Sogneråd, at hun bør anbringes således, at hun ikke påny falder Københavns kommune til byrde.

- 23.-29. juni 1900 : Ane atter på Ladegården. Regningen for opholdet sendes til Blovstrød samtidig med hjemsendelsen.
København brokker sig igen!
- 17.-26. november 1900 : På Ladegården og hjemsendt.
20. januar 1901 : "Funden hjælpeløs o.s.v. ved Amsterdam Kro." Kørt til Brønsholmdal, hvis inspektør betegner hende som "et ganske uforbederligt Menneske, der fuldstændig mangler Evne og Lyst til noget som helst Arbejde."
22. september 1901: Arresteret på Frederiksberg - "uden Logis og Erhverv".
Hjemsendt.
21. december 1901
- 20. januar 1902 : På Ladegården.
1. juni 1902 : Lyngby Politi anbringer hende på Fattiganstalten Stolpegaard efter en arrestation kl. halv to om natten på Lyngby gade.
18. juni 1902 : Politirapporten lyder:
"Ved Patrouilleringen D. Emdg. Kl. 12 3/4 paa Dyrehavsbakken antraf jeg et Fruentimmer i meget beruset Tilstand, hvorfor jeg medtog hende til Politistationen dersteds".
Det var Ane, der var stukket af fra Brønsholmdal nogle dage tidligere og havde drevet om i Dyrehaven og havde sovet i skoven om natten.
Returneres til Stolpegaarden.
9. juli 1902 : Antruffet beruset i Lyngby, indlagt på Stolpegaarden og igen bortgået.
Lyngby sogneråd beklager sig over udgifterne og henstiller til Blovstrød sogneråd, at hun bevogtes bedre.
16. august 1902 : Arresteres i København, kommer på Ladegården i 12 dage og hjemsendes.
20. september 1902: Arresteres i København, kommer på Ladegården

i 16 dage og hjemsendes.

Magistraten henstiller, at hun interneres i en arbejdsanstalt.

27. september 1902: Blovstrød sogneråd skriver til Frederiksborg Arbejdsanstalt i Hillerød og anmoder om hendes optagelse der.
29. september 1902: Frederiksborg Arbejdsanstalt accepterer.
6. oktober 1902 : Ane sendes direkte fra Ladegården til Frederiksborg Arbejdsanstalt.
27. december 1902 : Ane søger om at blive udskrevet til 1. januar 1903.
Inspektørens påtegning lyder: "Aarstiden synes noget kold for den Slags løse Fugle".
24. februar 1903 : Ny ansøgning om udskrivning pr. 1. april.
Inspektørens forslag: Hun anbringes i en fast plads, og han fortsætter:
"Hun er gnaven og vred i denne Tid."
10. august 1903 : Det må være lykkedes Ane at slippe ud, for hun arresteres i København og havner igen på Ladegården, hvorfra hun afleveres på Frederiksborg Arbejdsanstalt, der sender Blovstrød en ekstra regning for vogterpenge til specielt opsyn.
10. oktober 1903 (formiddag) : Vogterpengene er åbenbart givet dårligt ud, for Ane undviger fra Arbejdsanstalten, der ikke ønsker hende tilbage til forsorg, da hun betegnes som et ufredeligt og usædeligt fruentimmer.
10. oktober 1903 (aften) : Anholdes af politibetjent Sørensen i Birkerød.
Efter denne springtur er hun noget mere af-dæmpet, for inspektøren kalder hendes opførelse "nogenlunde tilfredsstillende". Måske er årsagen, at hun er syg, for hun indlægges nu for gulsot.

Det går fremad med helbredet, for Ane søger om at komme ud til november, "da jeg er rask og kan arbejde. Det er tidsnok naar jeg bliver gammel at være

Kommunen til Byrde. Eller om jeg maa faa Tilladelse til at gaa ud, hvis jeg skal blive her længere".

15. marts 1904 : Ny ansøgning om at blive udkrevet til selverhverv. Inspektøren fraråder, da hendes erhverv er utugt.
26. august 1904 : Hun slap ud, for hun arresteres i København, anbringes på Ladegården i 6 dage og returneres til Frederiksborg Arbejdsanstalt.
13. august 1905 : Arresteres i Hillerød "som subsistensløs og i fordrukken Tilstand". Anbringes omgående i arbejdsanstalten.
26. december 1905 : Flygter fra anstalten.
27. december 1905 : Arresteres af Hørsholm Politi og tilbagesendes.
24. marts 1906 : Ane søger om at komme ud til 1. april eller 1. maj: "Jeg er meget ked af det og fortvivlet, jeg vil love Dem jeg skal nok blive i min Plads, naar jeg kommer ud". Anstalten anbefaler at vente til 1. maj, når vejret bliver mildere.
22. november 1906 : Ane antræffes, som det hedder i politisproget, i meget beruset tilstand på hovedgaden i Lyngby, hvor hun samler stort opløb. Sendes til Stolpegaarden.
23. november 1906 : For første gang i Anes lange historie bliver hun straks løsladt. Det viser sig nemlig, at hun er i besiddelse af 3-4 kroner, og da hun påstår at have fast plads, kan man ikke tilbageholde hende.

Man har på fornemmelsen, at der på dette tidspunkt sker en afgørende vending i hendes liv. Har den nu 48-årige Ane lært så meget, at hun fremover altid vil sørge for at have en kapital på 3-4 kroner i lommen? Eller har alderen spillet ind? Vi ved det ikke, men noget er der sket, for Ane optræder ikke mere i sognearkivet.

Max Jakobsen og Per Jørgensen

I VASSINGERØD SKOLE

Jens Olsen blev født 1837 i Ballerup og døde i 1916 efter et langt liv som klokker i Farum. Men han voksede op på et husmandssted i Høveltsvang, gik i skole i Vassingerød og blev konfirmeret i Lynge Kirke. Han var karl på en gård i Lynge til sit 27. år, hvor han blev indkaldt og deltog i krigen 1864 og tilbragte 4½ måned i tysk krigsfangenskab.

Herom dikterede han en beretning, men siden den blev udgivet i 1928 under titlen "Den gamle klokker i Farum" har den mig bekendt ikke været genstand for offentlig opmærksomhed her i kommunen.

For at en beretning om livet på landet i ældre tid skal angå os, behøver den jo ikke at udspille sig lige her. Men det giver et eller andet, hvis det er tæt på, og der har vi en fin række med Joachim Junge, Ole Kollerød og altså Jens Olsen.

Jens Olsen fødtes som nævnt 1837 i Ballerup, hvor hans mor opholdt sig hos en søster. Om faderen nævner han intet. Han voksede op hos bedsteforældrene på Høvelsbjerg, og hans mor dør, da han er 5 år.

Da han er 11 år, dør begge bedsteforældrene, og en morbror overtager stedet - og ham.

Bedsteforældrene havde boet på ejendommen fra før 1801, fortæller han, for bedstemoderen for-

talte tit om, da hans bedstefar var indkaldt til at forsvare hovedstaden, og hvordan hun fra et nærliggende højdepunkt kunne lytte til drønene fra bombardementet af København.

Det skal her blot lige nævnes, at han fortæller, hvad han kan huske om husbygning, bading, brygning, hørberedning, tørvegravning og ture med tørv til København, og om gilder og lege. Det jeg især vil trække frem er, hvad han skriver om sin skolegang i Vassingerød hos lærer Andersen.

Lærer Andersen kender vi allerede. Eva Jøppesen har fortalt om ham i Nøglehullet 1/1988 ud fra arkiverne, og jeg har i "Drømmen om Allerød" fortalt om et stridbart skrift, han udgav i samme sag.

Biskop J.P. Mynster nævner ham i sin visitatsbog - og det er ikke just rosende!

Nu får så Jens Olsen ordet:

"Da jeg var syv år, skulle jeg jo i skole og kom til at gå i Vassingerød Skole. Der var kun et kvarters gang dertil fra mine bedsteforældres sted, hvad der jo ikke var så langt i forhold til så mange andre, som kunne have tre gange så langt til skole. Vi havde en lærer som hed Andersen, som i grunden meget bedre egnede sig til at være prokurator end lærer. Det er jo selvfølgelig en opfattelse, som jeg har fået senere, da jeg jo ikke kunne se det som barn. Ikke fordi at han ikke var dygtig nok, thi når han var dygtig nok til at være prokurator, så var han vel også dygtig nok til lærer. Men det var nærmest sådan-

Vassingerød Skole i 1931 og altså adskillige år efter Jens Olsen.

ne juridiske sager, som havde hans interesse. Han var også juridisk vejleder for alle sognets folk, og hvis nogen skulle have gjort testamente eller lignende, så var det altid Andersen, de henvendte sig til. De eneste, han ikke kunne forliges med, det var præsterne, som jo var hans nærmeste foresatte.

Ja, han havde endda søgt proces med en af dem.

Han var ellers en ganske briljant selskabsmand, og der var ikke noget gilde, uden han var med, tillige med hele sin familie, og den var temmelig stor, da han havde mange børn. Han fik så altid hæderspladsen, og hans kones bestilling var at sidde til højbords og skænke kaffe, hvilket blev betragtet som en stor ære.

Han havde en stor skolelod og havde dertil lejet en anden lod ved siden af, hvor der stod et stort brydehus, hvori han brød hør for folk.

Når han havde alt dette for, kan man jo godt forstå, at der kunne

ikke blive megen tid til skolegerningen. Når han havde sådanne arbejder for, som at pille kartofler op eller pille sten af marken, så blev alle vi skolebørn sendt ud på marken for at tage fat på arbejdet. Nå, det var vi jo ikke kede af, vi fandt jo, at det var mere morsomt at arbejde i marken end at sidde der og "herse" i skolen, og den slags arbejde var jo noget, vi var så vant til fra hjemmet. At alt dette blev udført i skoletiden, vidste forældrene meget godt. Men de mente, at når deres børn bare lærte så meget, at de kunne blive konfirmeret, så var det godt. De sagde gerne, han skal jo hverken være skolelærer eller præst. Det var de eneste, som de mente behøvede at lære noget. Derfor tog de det heller ikke så strengt med at lade børnene blive hjemme fra skole, når de havde arbejde for, hvor de havde brug for dem.

Der var jo nok noget, som hed skolemulkt. Men den betalte de gerne, da den jo ikke løb ret

meget op, og de kunne jo tjene mere end det dobbelte ved at lade dem blive hjemme.

Alt dette vidste præsten også, og da han var den eneste, der satte pris på, at børnene kom i skole, og at de lærte noget, var det vel en af grundene til, at skolelæreren ikke kunne lide præsten.

Han passede jo på og kom somme-tider uanmeldt til skolen for at skulle se, om han kunne gribe ham i noget ulovligt. Men skolelæreren passede også på og holdt udkig med ham, når han havde os i marken.

Jeg husker en gang, at vi alle var ude og pille sten af marken. Pludselig kom skolelæreren løbende ud og råber os ind allesammen, og det skulle være hurtigt. Han havde nemlig stået på udkig og havde set præsten komme ridende hen imod skolen. Vi var også alle på vore pladser, inden præsten kom ind. Men vi var jo alle dygtig forpustede, hvad præsten nok kunne se. Men han havde jo ikke set, at vi var i marken, så kunne han jo ikke godt sige noget til ham.

En gang var der kun mødt to skolebørn i skolen. En pige og jeg. Vi troede, at han havde ladet os gå hjem, og han havde vel også gerne gjort det. Men han turde naturligvis ikke for præsten og måtte så holde skole for os to alene.

En dag kunne jeg ikke min lektie. Det har vel nok sket mere end den dag, men denne dag kan jeg huske. Jeg gav da som grund, at jeg ikke kunne finde bogen, jeg skulle lære efter. Den grund ville også være taget for god.

Men skolelæreren ville vide, om det var sandt, og sendte så en kammerat med mig hjem efter endt skoletid for at høre, om det passede. Men det har det vel sagtens ikke gjort, for da vi kom et stykke på vej, gav jeg ham et par stykker mad for at få ham til at lade være at gå med mig hjem. Han lod så også være og gik så gnavende på maden hjem til sig selv. Den næste dag, jeg kom i skole, var vi begge lidt bange. Men heldigvis havde skolelæreren glemt det hele, og vi skulle jo nok tie stille, da vi jo havde forbrudt os begge to. Ellers husker jeg ikke noget særligt fra min skoletid. Der var vi ikke ret mange, som kom så særlig langt i de forskellige fag, som vi lærte. Hvor vidt jeg var, husker jeg ikke, men jeg husker, at jeg havde en skrivebog, som jeg fik, da jeg begyndte at gå i skole. Den fik jeg aldrig udskrevet i alle de syv år, jeg gik i skole, og der har vel ikke været så forfærdelig mange blade i. Jeg nåede dog alligevel det mål at blive konfirmeret, og det var i året 1852."

Bortset fra en kort periode, hvor han er fæstet hos sin mosters mand i Ballerup, er han derefter karl hos Per Olsen på en gård i Lyng.

Da han indkaldes i 1864, bliver han skyndsomst gift med Stine, som også er fra egnen.

Så kort hans krigsindsats end var, og skønt han altså var 27 år, er læseren ikke i tvivl om krigens skelsættende betydning for ham. Det er den mest udførlige del af beretningen, og den bygger da også på dagbogsnotater fra tiden.

Forresten optræder lærer Andersen her igen. I fangenskab var det småt med lommepengene, skønt man kunne arbejde sig til lidt. En kort overgang havde han simuleret tømrer, hvorved han tjente lidt mere, men da han aldrig havde haft fat i en høvl, blev han sat fra bestillingen og kom til at trille jord igen. Det tog han dog ikke så tungt: "Jeg var nemlig kommet til penge, da jeg havde fået sendt 4 rigsdaler hjemme fra. Det var penge, som var indsamlet af Vassingerøds skolelærer hos sognets beboere. De blev så delt mellem de krigsfanger, som var derfra sognet. Det var min gamle skolelærer Andersen, der sendte os dem, og vi fik så alle hver fire rigsdaler, og da jeg samtidig fik sendt otte rigsdaler fra min kone, som hun havde ladet veksle i tyske penge, inden de blev sendt over, så var jeg jo godt forsynet med penge."

Så fik vi også set lærer Andersen fra en mere sympatisk vinkel!

Unavngiven soldat fra 1864. Han vides at komme fra Vassingerød, og kunne da være Jens O.

Kun sidste trediedel af bogen handler om tiden i Farum, hvor han i 1872 bliver graver og klokker.

Det er en vigtig indtægtskilde for familien, at hans kone syer guldhuer. Efter flytningen til Farum lærer han sig at væve, og med dette fortsætter han, selv om han bliver klokker.

Livet i Farum var nok en del afvigende fra livet heroppe i vores små landsbyer, i hvert tilfælde siger han selv, at det at komme til at bo i Farum by, var for dem som at komme til en lille købstad. Det er dog også interessant at følge den del af hans liv, og han døde $\frac{1}{2}$ år efter, han havde sluttet sin beretning, 79 $\frac{1}{2}$ år gammel.

Per-Olof Johansson

INGEN FLUGT TIL AMERIKA

Også Lyng-Uggeløs sognearkiv har sin historie om at tage til Amerika, men den er unægtelig af en anden karakter end de to eksempler fra Blovstrød (Nøglehullet 1993/1).

I Lyng var man ked af besværet med, hvad vi nu kalder en social taber, en utilpasset person. Han kostede kommunen mange penge og gav meget arbejde for myndighederne, så hvad var vel mere nærliggende omkring 1880 end at eksportere problembarnet til Amerika?

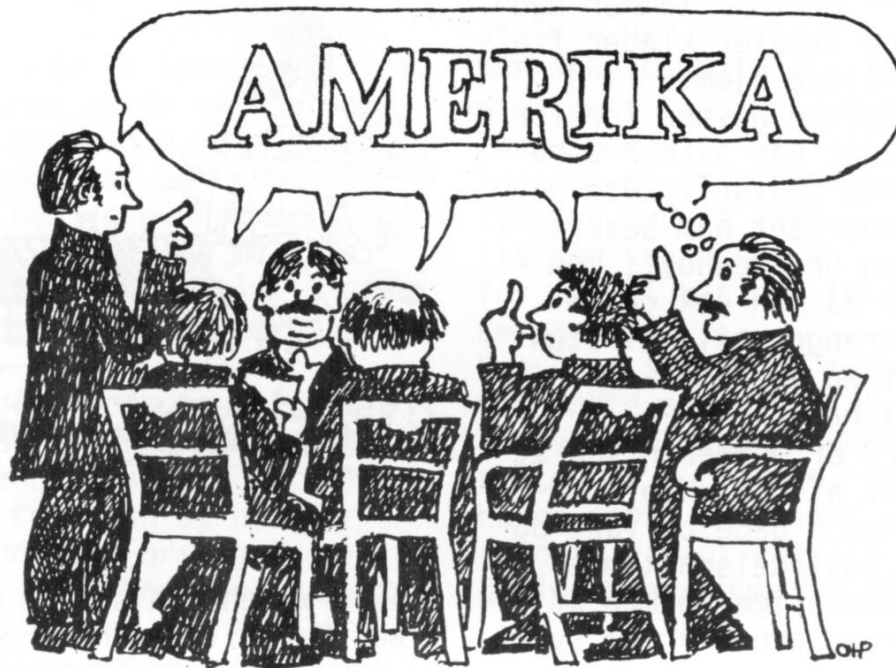
Dette problembarn - Frederik Andersen kaldet Tyr - omtales første gang i februar 1877 i et brev fra Frederiksborg Birk. Man spørger pænt sognerådet, om man må købe de nødvendige klædningsstykker til arrestanten Frederik Andersen (FA), når han ved sin løsladelse skal sendes til straffeanstalten (= Gandløse Forsørgelses- og Arbejdsanstalt). Man vil købe et par bukser til ham samt strømper og fodtøj så billigt som muligt. Regningen til kommunen lød på 7 kr. og 40 øre.

Anden gang han træffes i sognearkivet er maj 1879. Der ligger følgende skrivelse fra Frederiksborg Birk: "Den i Lyng Sogn hjemmehørende saa ofte straffede Frederik Andersen (Tyr), der vistnok vil være hjemfalden til Straffeanstalterne saa længe han er her i Landet, har meddelt

mig, at det ærede Sogneraad har udladt sig med at ville hjælpe ham til at komme til Amerika, navnlig ialfald forsaavidt som der maatte blive bidraget hertil af Fængselsselskabet. I denne Anledning tillader jeg mig at forespørge det ærede Sogneraad om dette maatte være villig hertil og at udbede mig Svar herpaa snarest muligt for at de fornødne Foranstaltninger kunde være truffet".

Dette brev ankommer d. 22. maj, og den 25. maj har forslaget været sendt til skriftlig udtalelse hos alle sognerådets medlemmer. Stærkt tilskyndet af formanden skriver de alle: "Lad os dog faa ham af Sted". To af dem skriver dog forsigtigvis, "hvis Pengene kan tages af Kommunekassen". Ifølge formandens medsendte skrivelse har man fået løfte om 50 kr fra Fængselsselskabet. Da billetten vil koste o. 200 kr, må sognet slippe 150 kr. Sognerådet har dog forespurgt i amtet. For der foreligger et brev fra amtsrådet af 29. maj, som siger: "At Amtsraadet savner Myndighed til at samtykke i at der af Communens Kasse udredes noget Beløb til Dækning af Omkostningerne ved en Persons Oversendelse til Amerika" Frederik Andersen (Tyr) kom altså ikke til Amerika.

Af almindelig nysgerrighed har jeg forsøgt at finde frem til, hvad der lå bag myndighedernes udtalelse om, at FA her i landet kun ville være hjemfalden til straffeanstalterne. Mine kilder til det følgende er Fatigvæsenets Forhandlingsproto-

koller, regnskaberne fra Gandløse Forsørgelses- og Arbejdsanstalt samt domsprotokoller fra Frederiksborg Birk.

Frederik Andersen blev født d. 7. november 1847. Han var søn af Anders Pedersen og Martha Marie Johansdatter i Lynge, og den yngste af en børneflokk på 8. Faderen beskrives skiftevis som indsidder og husmand, så familien har hørt til de fattige, men vel ikke været fattigere end så mange andre. Den øvrige familie synes at have klaret sig uden fattighjælp.

FA kommer i konflikt med loven allerede i 1868, da han er 20 år gammel. Han straffes for løsgængeri og får 3 dage på vand og brød og pålæg om at søge arbejde.

Straffen synes ikke at have virket afskrækkende. Fra nu af bliver hans sammenstød med

retsmaskineriet kun hyppigere. 1870 og 1871 lyder anklagen foruden løsgængeri på bedrageri og tyveri. I nogle tilfælde betyder bedrageri og tyveri, at han har solgt det tøj, han har fået udleveret på Gandløse Arbejdsanstalt (Ganløse)

Af det lange referat i forhørsprotokollen i 1872 ses det, at FA er næsten mere end villig til at medvirke ved sagernes opklaring. Man får også det indtryk, at han må have haft en eller anden form for charme. Han kan stadig få arbejde på gårdene, folk giver ham nattelogi og mad og drikke samt en skilling. Ganske vist hjælper han sig selv til lidt flere penge, da lejligheden er der, men han tømmer dog ikke pungen. Familien går heller ikke ram forbi. Da de nølende har givet

ham ly for natten, kommer han tilbage og stjæler klæder fra deres aflåsede hjem.

I dette forhør nævnes for første gang, at han svirer pengene op som sædvanlig. Jeg har ingen steder set ham beskrevet som en drukkenbolt, men alligevel må man nok gå ud fra, at trangen til spiritus har været en stor del af drivkraften i ham.

Her i 1872 er dommeren ved at blive træt af ham. Han idømmes 5 gange 5 dage på vand og brød. Ved løsladelsen kommer så det sædvanlige indkøb af tøj til ham. Gennem årene synes han konstant at have solgt alt tøj, han har fået udleveret undtagen bukserne. Det er jo også en måde at skaffe sig lommepenge på. I de følgende år fortsætter han sin vagabonderende tilværelse afbrudt af korte ophold i arresten.

I 1877 gør man kort proces med ham i Hillerød Ret. Man gør hans synderegister op og dømmer ham til 2 års tugthus i Horsens. Han er da straffet 7 gange for løsgængeri, 4 gange for tyveri, 5 for bedrageri samt overtrædelse af diverse påbud.

I Horsens synes han at have gjort indtryk på fængselspræsten. Denne skriver i januar 1879 til sognerådet, at FA har opgivet sin plan om at rejse til udlandet. Derfor beder præsten sognerådet om at give FA 20-30 kr. til tøj, så han kan blive anbragt i Jylland. Sognerådet er skeptisk, men vil dog betale,

HVIS præsten kan skaffe FA en plads. Der bliver intet af denne plan, og i foråret er FA tilbage i Lyngø-området. Han bliver anbragt på Gandløse, hvor han går og kommer og får nyt tøj hver gang han dukker op. Han får således 4 skjorter i det år. På en måde forstår man, at sognerådet greb ideen om at sende ham til Amerika, en ide som jo også synes at have rumsteret i FAs hoved i en eller anden form.

FA fortsætter som tidligere og ender igen i Horsens tugthus. Da han bliver løsladt i 1882, forsøger man efter et par måneder at løse problemet FA ved at sende ham til tvangsarbejdsanstalten i Korsør. Han stikker af herfra nogle gange og bliver som sædvanlig arresteret i Hillerød eller Hørsholm og returneret. Livet er dog ved at tære på ham rent fysisk. I 1883 sendes han tilbage til Korsør. "fordi han lider af Tarmkatarrh".

I 1888 forsøger man at få en endelig løsning på problemet Frederik Andersen (Tyr). Man er træt af de evindelige skrivelser om ham, de bestandige afhentninger af ham her og der. Han har nemlig gennem hele sin karriere, om jeg så må sige, vist en ganske usædvanlig evne til at stikke af fra myndighederne.

Sognerådet vedtager følgende: "Da Frederik Andersen (Tyr) vedblivende vagabonderer omkring i Kommunen og har forladt Gandløse Forsørgelsesanstalt, hvor han var indlagt til Forsørgelse, da han ikke kunde eller vilde forskafe sig Arbejde, saa vedtog man, da man ansaa ham for farlig

for den offentlige Sikkerhed, at lade ham anbringe paa Korsør Arbejdsanstalt ...".

Man kan sikkert gå ud fra, så længe der var liv i FA, har han forsøgt at undslippe fra anstalten for at leve sit frie liv som vagabond. En vis form for energi kan man ikke frakende manden.

Fra vort synspunkt i dag, kan man undre sig over, at hans lovovertrædelser kunne føre til tugthus i 2 omgange. Men denne hårde straf afspejler vel samfundets afmagt over for FA og datidens strenge syn på tyveri.

Karen Andersen

Dette fotografi af Vassingerød smedie er med i en række billeder, Arkivet har fået fra den "gamle" smed Svend Christensen. Det viser smedesvend Poul Poulsen, mester Svend Christensen og dennes datter, Eva, der præsenterer en ny fastvogn til Birkholm Planteskole i 1944.

IKKE S-TOG, MEN E-TOG

Da Nordbanen den 25. maj for 25 år siden blev elektrificeret, var det E-tog og ikke S-tog, der kom til Allerød station. I anledning af jubilæet har vi været i arkivkasserne, og i et udklip fra Lillerød konservative Vælgerforenings medlemsblad ORIENTERING fra juni 1968, finder vi denne sjove oplysning. De første store røde stationsreklamer var kun forsynet med DSB's normale bomærke: krone, hjul og de to vinger, men uden S, som det ellers findes ved alle S-stationer.

Forklaringen på dette var, i følge Statsbanernes 1. distrikt, at der i "Nordbaneudvalget", hvori alle kommuner langs banen samt Naturfredningsforeningen var repræsenteret, fra Hillerød, Lillerød og Birkerød var gjort gældende, at man ikke ønskede udvidelsen af den elektrificerede toggang betegnet som S-tog. Man ville dermed undgå, at denne del af Frederiksborg amt, blev betegnet som et hovedstadsområde, der var inddraget under Københavns nærtrafik. Toget fik derfor betegnelsen E-linien, hvor E stod for E-tog. Artiklen slutter med, at man af lokalpatriotiske grunde bør bruge betegnelsen E-tog og undlade at kalde det S-tog.

BS

Et par savskærere på Lillerød Savværk ca. 1930. Savværket var en del af Fritz Hansens møbelfabrik og var firmaets første anlæg i Lillerød.

KLOKKER-OLE

Under overskriften "Et Minde fra Lillerød Savværk" fortæller fhv. savskærer H. Olsen i FH-bladet nr. 54, 1946 om følgende hændelsesforløb:

"Det var en varm sommereftermiddag kl. 3.

Jeg skar rundsav og Klokke-Ole sad på sin skammel og trak rundsavbordet frem. Han havde taget lidt rigeligt til sig af de våde varer den dag.

Så skete det, at fyrbøder Christensen kom med sin trillebør for at hente spåner. Ole

kikkede lidt på ham og spurgte, om det ikke snart var fyraften. Jo, sagde fyrbøderen, og så trillede han ind i fyrgraven med spånerne. Da han havde set, hvor vildfaren Ole var, gav han et lille stød i dampfløjten, og Pokker tog ved Ole hen over markerne i den tro, det var fyraften. Og han fór lige op i kirketårnet og ringede solen ned klokken 3 om eftermiddagen. (Han var jo klokke og graver samtidig med, at han drejede svinget på rundsaven.)

Men han fik jo sat liv i sognets beboere. Flere af dem mødte ved sprøjtehuset i den tro, at der var ildebrand. Bagefter fik han en omgang af vores formand Peter Petersen, men det rørte ikke Oles hjerte." □

Digteren P.Sørensen-Fugholms kone Trine var født i Luserød, og selv har han vist en fortid i Blovstrød Mose. Han associerer så tit til stedet, at vi regner ham for en af vore egne. Også selvom vi godt ved, at Per Barfod, som han egentlig hed, aldrig har haft noget at gøre i Blovstrød eller Luserød !

VÅR HYLDEST

Det bølgler af forår, det emmer af vår.
Ved sådanne strømme er det man får
ubetvingelig lyst til at følge den bølge
af rytme, der klinger af digt fra igår.

O ! P.Sørensen-Fugholm, hvor er det heldigt,
at du har skabt os et dansk så vældigt,
at det både kan rumme fortidens goder
og samtidig bremse de værste unoder !

Når derfor jeg hører, at foråret banker
på døren, så sender jeg dig mine tanker,
som svinger sig op fra vemod til latter
på grund af et smil fra din øndige datter!

Vel ved vi at tågen en dag vil lette,
og din datter stå afklædt helt med rette.
Dog indtil da vil vi love at grine
af dit liv, du har givet os sammen med Trine.

Per-Olof Johansson

Lokalhistorisk Arkiv på Frederiksborgvej 59, Lillerød har åbent hver TIRSDAG kl. 9-13. Der er åbent hus hver første ONSDAG i måneden fra oktober-maj, samt efter aftale med arkivleder Birthe Skovholm formiddage man-tors på arkivets tlf : 42 27 08 91

Henvendelse kan også ske til :

Ole Høegh Post, (formand) tlf. 42 27 53 26
Wolthersvej 6, Lillerød, 3450 Allerød

Karen Andersen (sekretær) tlf. 42 27 51 73
Cedervangen 32, Lillerød 3450 Allerød

Nøglehullet er medlemsblad for Lokalhistorisk Arkiv & Forening i Allerød Kommune. Dette nr. er redigeret af Birthe Skovholm og Ole Høegh Post, Trykt af Preben Jensen i 350 eks. MAJ 1993

ISSN 0905-4146